

Moje putování za obrazem

Sobota 25. října 2014, 8.30 hod

Vyrážíme! Nasnídali jsme se, uvařili si na cestu kafe do naší staré termosky. Poslední kontrola zavazadel je jednoduchá: dvě tašky s čistým oblečením, dva noťasy, taška s CéDěčky a košík s jídlem na cestu. Legračně málo věcí na tak velké auto. Včera můj muž zajel do Letohradu, kde zaměnil naše věrné autíčko (Citroën Grand Picasso) za švagrovu dodávku (Mercedes Benz-Vito). Citroën by nepobral náklad, který chceme v Lyonu naložit.

Vyrážíme! Za chvíli opouštíme Brno, před námi první hlt kávy, první porce muziky, sem tam povídání a plno, plno myšlenek... Jsme blázni! Před námi čtyři dny plné putování: dva dny do Lyonu a dva dny zase nazpět...

Prolog 1: 1998, Lyon

Někdy během roku 1998 si vzal Pierre Jurdic práci domů na víkend. Pierre je vědec, biolog. Zkoumá vývoj kostí a tak se taky zajímá o osteoklasty, buňky, které resorbují kostní hmotu. V rámci výzkumu Pierre nabarvil některé specifické struktury uvnitř osteoklastů a doma si je chce v klidu prohlédnout. A to i přesto, že ho o víkendu čeká rodinná návštěva. Přijedou příbuzní jeho ženy, mezi nimi také jeho švagr Pierre Favre, malíř. V jednu chvíli během víkendu se Pierre vědec noří do obrázků osteoklastů, když se mu přes rameno zahledí Pierre umělec. A je okouzlen. Ty barevné snímky buněk s tajemnými strukturami jsou krásné. A tak se Pierre umělec zeptá Pierra vědce, zda by si mohl ty snímky vypůjčit a namalovat podle nich obraz.

Obrazů vznikne z této náhlé inspirace hned několik. A také se zrodí nápad na prolnutí vědy a umění ještě i na další úrovni. Příští podzim bude Lyonská pobočka Francouzské společnosti pro buněčnou biologii – v čele s Pierrem vědcem - pořádat celonárodní konferenci. Jeden z namalovaných obrazů se stane logem celé konference a je domluveno, že během konference proběhne slavnostní zahájení výstavy všech obrazů Pierra umělce, které vznikly na podkladě osteoklastů...

Prolog 2: 8. března 1999, Brno

Můj den začal jako každý jiný. Ráno vstát a pospíchat do práce. Obě mé holčičky ještě spinkají. Andulce je 10, Danielce 6. Budou vstávat až s tatínkem, ten je vypraví a doprovodí do školy a do školky. V tu chvíli už budu mít kus pracovního dne za sebou. Pracuju v laboratoři, studuju, sepisuju a jsem spokojená. Den mi začíná brzy. A když začnu včas a budu celý den i dostatečně rychlá, budu moci skončit brzy odpoledne, obě dcery si vyzvednout a strávit s nimi skoro celý zbytek dne. Nakoupím, uvařím, uklidím. S Andulkou napíšeme úkoly a uděláme přípravu do školy na zítra. Danielku dnes ostříhám, už dlouho jsem to plánovala. Krátké mikádo jí moc sluší. Po šesté už netrpělivě vyhlížím manžela. Je pondělí,

to chodím pravidelně cvičit. I dnes. Manžel přijde, tak popadnu cvičky a triko a utíkám celou cestu do tělocvičny, abych přišla včas. Stíhám to tak tak. Cestou mi prolétne hlavou myšlenka, jestli by vlastně při mém každodenním záprahu nebylo rozumnější cvičit jógu než aerobik. Ale v té rychlosti to nestihnu víc promyslet. A už naskakuje rychlá hudba, nořím se do rytmu a posilování. Prudká bolest hlavy! Otřesná! K nesnesení! Nemůžu se bolestí pohnout!

Tři týdny strávené v nemocnici. Po všem tom shonu tři nehybné týdny. Čekání. Čas se vleče. Nejvíce v noci. Spát se tu nedá. Tak jen ručkují dny: od bolesti k bolesti, od injekce k injekci, od návštěvy k návštěvě. K naději. Že to dobře dopadne. Že se vrátím k holčičkám, že jim neumru a že budu zdravá a plně funkční. Probdělé noci jsou nekonečně dlouhé. Ale obvykle s nádherným, až snovým koncem. Za nemocničním oknem každé ráno vychází slunce, skoro pokaždé krvavě rudé, skoro pokaždé je cítit tu sílu a nezastavitelnost, nevyhnutelnost příchodu nového dne. Každé ráno se k tomu slunci modlím. S respektem k té síle a velikosti a nevyhnutelnosti. Modlím se a moc si přeju žít a být zdravá. Prosím, abych zůstala naživu alespoň tak dlouho, než dcery vyrostou a budou dospělé. Prosím a slibuju. Slibuju, že od teď už budu mnohem bdělejší, mnohem vnímavější. Slibuju, že půjdu životem pomaleji, že budu naslouchat pozorněji a dám si říct po dobrém. Budu vnímat mnohem menší impulsy a vzkazy, ne až „rány do hlavy“, jakou jsem dostala teď. Po třech týdnech mě propouštějí do domácího ošetření. Doma zůstávám další dva měsíce, než se mohu pozvolna navracet do plného pracovního nasazení. Milosrdně jsem do pracovního života začleněna nanovo a plnohodnotně. Dokonce i grantová agentura ten rok posunuje termíny podání nových žádostí o granty, takže to mohu stihnout po všech těch peripetiích i já. Dostávám druhou šanci.

Lyon 27. až 29. 10. 1999

Pierra jsem potkala poprvé na přelomu října a listopadu roku 1999. Jeli jsme za ním do Lyonu, protože můj muž Jan s ním měl společný česko-francouzský projekt, v jehož rámci se vedle společných vědeckých projektů a na jejich podporu konaly jednou za čas pracovní schůzky. Někdy v Lyonu, někdy v Brně. Toto byla manželova první cesta do Lyonu, já s ním jela jako doprovod. Pierra jsme navštívili v Ecole Normale Supérieure de Lyon. Provedl nás svým pracovištěm, ukázal laboratoře, seznámil s kolegy a studenty. Pak jsme chvíli seděli a povídali v jeho pracovně, kterou sdílel ještě se svou kolegyní. Za sklem knihovny měl zastrčený zajímavý obrázek (**obr. 1**). Zahleděla jsem se na něj a Pierre mi ochotně poskytl vysvětlení. Byla to titulní stránka z konferenčních materiálů právě skončené konference, kterou spoluorganizoval pro Francouzskou společnost pro buněčnou biologii. Jako logo – a to bylo to, co mě zaujalo – byl použit obrázek dívčí postavy nakreslený na pozadí, které připomínalo buněčnou strukturu. Ukázalo se, že je to opravdu tak. Autor, Pierrův švagr Pierre Favre, se nechal inspirovat Pierrovou fotkou buňky – osteoklastu, která měla specificky nabarvený, zvýrazněný cytoskelet. Na pozadí takto probarvené buňky pak namaloval lidskou postavu. Vznikl tak zvláštní obrázek, plný podivného smutku, asi plynoucího z bezmoci a

Société de Biologie Cellulaire de France

Colloque Annuel

27-29 octobre 1999

École Normale Supérieure de Lyon

Obr. 1: Titulní strana konferenčních materiálů konference Francouzské společnosti pro buněčnou biologii konané v Lyonu od 27. do 29. října 1999.

sputanosti lidské postavy, ale také plný barev a života, jeho nezlomnosti, snad vyvěrající z toho, že si právě cytoskelet – jakousi buněčnou kostru – spojují s pevností, oporou, nezlomností. Obrázek mi dlouho nešel z hlavy...

Tehdy v Lyonu nás Pierre seznámil kromě několika svých kolegů a studentů také se svou rodinou. Se svou ženou Brigitte, Švýčarkou, s níž se potkal před lety ve Spojených státech a jejíž bratr Pierre namaloval onen zajímavý obraz. A také s jejich třemi syny: Benjaminem, Vincentem a Réminem. Společně jsme také podnikli dvoudenní výlet do Provence. Ta nám okamžitě a navždy učarovala.

2000 - 2008

V červenci roku **2000** se v Brně konala konference, tzv. Mendelovy dny, v rámci kterých jsme prezentovali naše výsledky. Dlouhodobě jsme se snažili vyvolat diferenciaci monoblastů transformovaných onkogenem *v-myb*. Ta diferenciaci se nám do nějaké míry dařila a z monoblastů se tvořily velké, laločnaté buňky. Stáli jsme před naším posterem, na kterém jsme vysvětlovali, jakým postupem jsme nádorové monoblasty k diferenciaci přiměli, když se k němu přihlásil Pierre, typicky rozšafný a usměvavý, a s prstem zabodávajícím se do obrázku s buňkami volal: „Toto musí být osteoklasty!“ U posteru jsme probrali všechny podrobnosti práce, seznámila jsem ho se svou studentkou Alicí, která právě na tomto projektu pracovala v rámci své disertační práce. A domluvili jsme, že Alice – v rámci projektu Pierra a mého muže – pojede společně s další studentkou z manželovy laboratoře na pár týdnů do Lyonu, kde se pokusí prověřit, zda se skutečně jedná o osteoklasty. K této cestě opravdu brzy došlo. Alice odjela, pod vedením Pierra pracovala a zjistila, že „naše“ buňky mají všechny znaky osteoklastů kromě jediného: neumějí resorbovat kost. V roce 2005 pak vyšla naše společná práce, která tyto výsledky shrnovala (*Šmardová J., Nemajerová A., Navrátilová J., Jurdic P., Šmarda J.: CBP sensitizes v-myb-transformed monoblasts to differentiation inducers. Differentiation 73: 2005, 222-232*).

V průběhu dalších let jsme se s Pierrem a jeho rodinou potkávali opakovaně, pracovně i soukromě. V roce 2002 jsme s manželem jeli do Lyonu na skvělou konferenci Mezinárodní společnosti pro diferenciaci. Hned v následujícím roce (2003) opět Lyon, tentokrát konference o nádorovém supresoru p53, který je mým ústředním pracovním tématem. Konferenci pořádala Lyonská agentura pro výzkum nádorů IARC, stejně jako další nezapomenutelnou konferenci o p53 v roce 2007. Při všech těchto příležitostech se vídáme s Pierrem i jeho rodinou. Dvakrát přijel Pierre s Brigitte do Brna, přednášet pro naše studenty (2003, 2013) (**obr. 2**). Mezi tím dvakrát vyjedeme na společnou letní dovolenou. Nejdříve, v roce 2004, na Slovensko na Malou Fatru, v roce 2005 pak do Francouzských Alp (**obr. 3**). Krátce se setkáme i během naší rodinné poznávací dovolené v Provence v roce 2008, kam za námi Pierre a Brigitte na víkend přijedou.

Obr. 2: *Můj muž, já a Pierre v Brně na Špilberku v roce 2003.*

Obr. 3: *Pierre, Brigitte, naše dcery a můj muž v Alpách v roce 2005.*

Přesahy

V roce 1998 jsem na Masarykově univerzitě začala učit kurs Molekulární biologie nádoru. V průběhu let jsem si začala velmi intenzivně uvědomovat paralely a podobnosti mezi chováním buněk - zdravých i nádorových - a chováním lidí. Někdy jsem tato srovnání nabízela studentům. Pro uvolnění atmosféry během dlouhých přednášek, pro udržení jejich pozornosti a pobavení, pro usnadnění vhledu do nějakého problému. A někdy s nadějí, že je to příležitost pro naše společné zamyšlení. Začala jsem těmto myšlenkám a nápadům říkat „**přesahy**“. Krok za krokem ve mně sílilo přesvědčení, že nádor není jen nemoc a záležitost buněk, ale že je to možná nějaký obecnější princip. A že nádory bují nejenom v našich tělech, ale v našich životech a v životě celé společnosti mnohem obecněji. **3. listopadu 2008** jsem si poprvé napsala do svého deníku, že můj největší sen je napsat knihu o buňkách, ve které by se právě tento pohled odrážel. **21. dubna 2009** jsem měla první, velmi neformální přednášku pro několik spřízněných přátel, ve které jsem vysvětlovala, jaké vlastnosti nádorové buňky a nádory postupně získávají při své nádorové transformaci a poprvé jsem naznačovala, jaké přesahy takové poznání má.

A právě při této příležitosti jsem si vzpomněla na obrázek dívky-buňky, který jsem před lety viděla v Lyonu. Napadlo mě, že toto prolínání dvou rovin – buňky a člověka - přesně, stručně a výstižně vyjadřuje to, co myslím „přesahy“. A že by proto bylo skvělé, kdybych ho měla a mohla používat jako symbol pro své přednášky. Proto jsem okamžitě sedla a napsala e-mail Pierrovi do Lyonu s otázkou a prosbou, zda nemá někde, v jakékoliv formě, obrázek uložen. Velmi rychle přišla zamítavá odpověď. Pierre věděl hned, který obrázek mám na mysli, sám si na něj dobře pamatoval. Prohledal všechny své materiály, doma i v práci, ale obrázek se mu nikde nepodařilo dohledat. Byla jsem z toho hodně smutná.

Praha 2009

V létě roku **2009** (4. až 9. července) se v Praze konal velký mezinárodní kongres Evropské společnosti pro biochemii, 34. FEBS kongres. Jeho program se sestavoval dlouho dopředu a podílelo se na něm mnoho českých odborníků. Sekci o buněčné diferenciaci pomáhal organizovat také můj manžel, a tak jsem dlouho dopředu věděla, že mezi pozvanými řečníky je také Pierre, který bude mít přednášku o osteoklastech. Pár dnů před kongresem mě napadla nesmyslná myšlenka. Co když do Prahy přiveze Pierre obrázek dívky-buňky? Moc to nedávalo smysl, protože Pierre jasně napsal, že obrázek hledal, ale nenašel. Jenže myšlenka už tady byla a neopouštěla mě, nedokázala jsem si ji vymluvit. A tak ačkoliv jsem sebou do Prahy nevezla počítač, do kabelky jsem „pro jistotu“ přibalila flešku, abych si případně měla kam přivezený obrázek uložit. A skutečně ano! Hned při prvním setkání mi Pierre hrdě oznámil, že obrázek byl nalezen. Brigitte to nedalo a pátrala tak dlouho, až obrázek objevila. Našla jednu kopii sjezdových materiálů z roku 1999. Pierrův nejstarší syn Ben titulní stranu naskenoval a uložil, Pierre mi ji přivezl do Prahy a stáhl ze svého notebooku na mou připravenou flešku!

Ještě v roce 2009 jsem obrázek poprvé použila. Bylo to vůbec poprvé, kdy jsem uveřejnila ukázkou svého „přesahového“ vnímání buněk a nádorů. Bylo to v rámci mé profesorské přednášky pro odbornou veřejnost **14. října 2009**. V té době jsem napsala pro Informační listy Genetické společnosti Gregora Mendela článek „O buňkách, nádorech a lidech“ (*IL GSGM, číslo 23, listopad 2009, str. 29-43*), a v něm obrázek – pod názvem „Přesahy“ – poprvé uveřejnila i v tištěné podobě (**obr. 4**). Samozřejmě s uvedením jmen obou autorů a s jejich souhlasem a kopii bulletinu jsme jim také oběma poslala. Také jsem se s nimi domluvila na možnosti obrázek používat i v dalších přednáškách, samozřejmě vždy s uvedením jejich jmen. Jednu kopii obrázku jsem si také vyvěsila ve své pracovně, jako připomínku svého nejnítěrnějšího pracovního projektu.

2011 – 50. narozeniny

Někdy na jaře roku 2011 mě v jednom mailu překvapil Pierre informací o tom, že obraz „Dívka-buňka“ je stále neprodaný. Blížily se mé padesátiny a mě napadlo, že by to byl moc hezký dárek. Jenže se mi zdálo příliš krkolomné domlouvat se o této možnosti s autorem, který nemluví anglicky (samozřejmě ani česky) nebo zprostředkovaně přes Pierra, a pak pro obraz cestovat do Švýcarska... Zkrátka jsem se této možnosti hned nechopila, i když jsem o ní hodně uvažovala a nešla mi vůbec z hlavy. Teprve když mi později Pierre oznámil, že se nakonec rozhodl koupit obraz sám a umístit do své pracovny na Ecole Normale Supérieure de Lyon, hloubka mého zklamání mi ukázala, jak moc jsem ve skutečnosti o ten obraz stála. Ale už bylo pozdě.

Oslavy mých padesátin ale i tak byly moc zdařilé. Mimo jiné jsem dostala spoustu hezkých dáreků. Nejprekvapivější od svých kolegů z Ústavu patologie. Nechali mi u výtvarníka vyrobit vitráž. A když přemýšleli o motivu, který by se mi mohl líbit, napadlo je, že by mohli použít ten obrázek, co už mám tak dlouho na nástěnce ve své pracovně... Ano. Když jsem dárek otevřela a uviděla vitráž a na ní důvěrně známou postavu dívky na pozadí oranžovo-červeného květu (spíše než buňky), byla jsem oněmělá, dojatá, přemožená! I když jsem si originál obrazu nechala proklouznout mezi prsty, on si ke mně – i když v jiné podobě – stejně cestu našel (**obr. 5**)!

O buňkách, nádorech a lidech

Jana Šmardová

Biologie nádorů zajímá mnoho lidí. Nejenom studenty, biology či další přírodovědce, ale i laiky. Mohlo by to souviset s tím, že v Evropě a ve Spojených státech patří rakovina k nejčastějším příčinám úmrtí, a tak se nás každého hodně dotýká. To je jistě jedna z příčin zájmu, ale zřejmě ne jediná. Vždyť například zabiják ještě „úspěšnější“ než rakovina – onemocnění srdce a cév – zdaleka tolik pozornosti nepřitahuje.

Přednáším molekulární a buněčnou biologii nádorů a v průběhu let jsem si začala velmi intenzivně uvědomovat paralely a podobnosti mezi chováním buněk (zdravých i nádorových) a chováním lidí nebo i celých skupin lidí. Někdy tyto nápady nabízím studentům, pro uvolnění atmosféry během dlouhých přednášek, pro udržení jejich pozornosti a pobavení, pro usnadnění vhledu do nějakého problému. Ale vždy s nadějí, že je to i příležitost pro naše společné zamyšlení. Říkám těmto myšlenkám a nápadům „přesahy“. Postupně jsem došla k poznání, že nádor není jen nemoc a záležitost buněk, ale že je to princip. A že nádory bují nejenom v našich tělech, ale v našich životech mnohem obecněji i v životě celé společnosti. Domnívám se, že právě tato skutečnost je příčinou všeobecného zájmu o rakovinu. Protože ta nás ohrožuje mnohem více a mnohem univerzálněji, než si obvykle uvědomujeme.

V jednom stručném přehledu pro akademickou obec jsme před časem s manželem popsali pohled biologů na to, jak vznikají nádory. Tímto textem chci na náš předchozí text navázat a hlavně se pokusit ho rozšířit právě o ty pohledy, které přicházejí nově, tj. o přesahy.

Obr. 1: Přesahy. Osteoklast, tj. buňku, která se podílí na odbourávání kostní hmoty, nafotil a její cytoskelet obarvil Pierre Jurdic (Francie), jako východisko pro svou kresbu použil Pierre Favre (Švýcarsko).

Zdravý mnohobuněčný organizmus

Zdravý mnohobuněčný organizmus představuje harmonické společenství velkého počtu buněk, z nichž každá má svou funkci, kterou vykonává ve vymezeném čase a vymezeném prostoru dané tkáni pro maximální užitek celé buněčné populace. Jednotlivé buňky daného organismu spolu nesoutěží, ale vzájemně se podporují a spolupracují, aby jejich existence byla pro jejich nositele užitečná a neznamerala zátěž. Uvádí se, že tělo dospělého člověka je tvořeno asi 10^{13} buňkami. To je ohromující číslo. (Jen pro srovnání, na naší planetě žije necelých 10^{10} lidí.) Stejně ohromující je, kolik nejrůznějších buněčných typů v našem těle je. Máme tak rozdílné buňky jako nejrůznější typy krvinek, neurony, svalové buňky, buňky, které tvoří povrch kůže a výstelku střev a dalších orgánů, jaterní buňky, a mnoho dalších. Nejenom, že všechny tyto rozmanité buňky v našem těle potřebujeme a žádný

Obr. 4: Titulní strana článku uveřejněného v *Informačních listech Genetické společnosti Gregora Mendela* článek (IL GSGM, číslo 23, listopad 2009, str. 29-43), ve kterém jsem poprvé obrázek použila.

Obr. 5: *Vitráž inspirovaná obrazem: dárek mých kolegů z Ústavu patologie FN Brno k mým padesátinám.*

Buněčná filozofie - 2013

Motiv obrazu jsem začala používat stále více, tak jak jsem stále častěji a otevřeněji přidávala do svých přednášek „přesahy“. Nejenom, že jsem vždy spolu s uvedením a vysvětlením přesahů ukázala jejich symbol – obrázek dívky-buňky - ale své prezentace jsem si připravila tak, že je všechny ten obrázek podkresloval jako jemné pozadí. Celé toto úsilí vyvrcholilo v podzimním semestru roku 2013, kdy jsem poprvé učila kurs „Biologie nádorů pro nebiology aneb Buněčná filozofie“ (později přejmenovaný na „Biologie nádorů pro každého aneb Buněčná filozofie“). Kurs inspirovaly a motivovaly moje dcery, když si stěžovaly, že na Masarykově universitě je slabá nabídka zajímavých „céčkových“ předmětů. Rozhodla jsem se jim takový „céčkový“ předmět připravit a konečně se tak odhodlat vyjít s přesahy ven v trochu ucelenější podobě. Předmět si k mé radosti dohledalo a zapsalo 70 studentů. Ačkoliv jsem celý semestr pociťovala nervozitu a trému, byl to pro mne zároveň a především hluboký zážitek. Mimo jiné z jakéhosi společného naladění se studenty. Když jsem

po skončení semestru četla eseje, ve kterých se studenti k tématům kursu vraceli, nemohla jsem být spokojenější. Převládalo pozitivní hodnocení kursu a některé eseje byly opravdu otevřené a hluboké. Úžasné!

Někdy v té době jsem se po letech opětovně pracovně setkala s Janou Koptíkovou. S Janou jsme spolupracovaly v letech 2002 a 2003 na kapitole do učebnice onkologie. Já jsem psala texty, Jana připravovala úžasné obrázky. Když jsem v roce 2004 začala chystat svou habilitační práci, Jana mi pro ni opět připravila skvělé obrázky, které jsme pak ještě použily do společné publikace (*Šmardová J., Šmarda J., Koptíková J.: Functional analysis of p53 tumor suppressor protein. Differentiation 73 (2005) 261-277*). Pracovalo se nám spolu vždy dobře, rozuměly jsme si. Nyní jsem se na Janu po letech opět obrátila s prosbou, aby připravila obrázky pro další společné publikace. Nad nimi jsme se několikrát setkaly a stačily si sdělit i nějaké novinky z našich osobních a pracovních životů. Nemohla jsem samozřejmě nemluvit o svých plánech napsat Knihu o přesazích, vyprávěla jsem jí i o obraze dívky-buňky. Jana byla – podobně jako já – obrazem fascinovaná a důrazně mi kladla na srdce, že bych se měla pokusit obraz získat! A shodou okolností se v té době začal Pierre ve svých mailech zmiňovat o tom, že plánuje odchod do důchodu a ukončení svého působení na Ecole Normale Supérieure de Lyon. Jestliže bude ze školy zcela odcházet, znamená to, že bude vyklízet i svou stávající pracovnu... včetně obrazu! Napadlo mě, že je to možná jedna z posledních příležitostí, jak se ještě pokusit obraz získat. Tentokrát už jsem nezaváhala a Pierrovi velmi otevřeně napsala. A Pierre stejně otevřeně odpověděl. Neměl v úmyslu se obrazu zbavovat, nikdy by ho neprodal, ale v mém případě to udělá. Ví, jak moc mi na něm záleží! A taky ví, že jeho švagr namaloval i další obrazy inspirované osteoklasty, a tak by Pierre prodal svůj stávající obraz mně a sám si koupil některý jiný. Jen mě upozornil na to, že obraz je dosti rozměrný (125 x 185 cm) a tudíž bude nutné pro něj najít vhodné místo. Také jeho převoz z Lyonu nebude snadný. Ale byli jsme dohodnuti, obraz bude můj! Sice jsem si neuměla představit, kdy se pro něj do Francie vypravíme, ale už bylo jasné, že dříve nebo později k tomu dojde. Je to dálka, tak to spojíme s dovolenou? S nějakou jinou cestou? Ideálně v době, kdy v Provence pokvetou levandulová pole, to jsem ještě nikdy neviděla a moc bych si to přála vidět! Ale kdy? Který rok?

Domeček – 29. listopadu 2013

V srpnu 2013 jsme byli s manželem v Kalifornii, mimo jiné jsme strávili pár dnů v Napa Valley, slavném vinařském kraji. Cestu jsem tentokrát nesnášela úplně dobře, měla jsem těžký jet-leg a bolest zubu, stýskalo se mi po domově. Výsledkem probdělých nocí byl nápad pořídit si rekreační domek na jižní Moravě, tedy v kraji spřízněném s Provence i Napa Valley. A už na konci listopadu 2013 jsme Domeček měli. Několik měsíců jsme se s ním sžívali, pomalu jsme ho poznávali a pomalu plánovali jeho další využití i podobu. A rychle začalo být jasné, že právě Domeček je to pravé místo pro obraz dívky-buňky. Největší prázdný pokoj – budoucí pokoj obývací – má hned dvě dostatečně prostorné stěny, kterým by obraz docela slušel...

Buněčná filosofie II - 2014

Ze setkání s Janou Koptíkovou vyplynuly plány na naši další spolupráci. Jana se cítila oslovena přesahy a mými plány na napsání Knihy o buňkách a nádorech. Pozorně si také vyposlechla mé zážitky z prvního ročníku přednášek o buněčné filozofii, prohlížela si mé prezentace. Bylo jasné, že graficky jejímu standardu a představě ani zdaleka nevyhovují a nestačí. A tak mi velmi rychle připravila návrhy nové grafické podoby prezentací. Samozřejmě motiv obrazu byl jejich součástí. Poprvé jsem novou grafickou podobu prezentací vyzkoušela ještě na jaře roku 2014, ale především jsem do této nové podoby převedla všechny své prezentace pro kurs „Biologie nádorů pro každého aneb Buněčná filozofie“.

Kurs si v tomto roce zapsalo 187 studentů ze všech fakult Masarykovy university, pravidelně chodí i několik nezapsaných hostů. Od začátku semestru jsem měla zase trému, ale zase v kombinaci s radostí a natěšením! Vlastně jsem zase už od léta na přednášku neustále myslela. Stejně jako na obraz. Moje netrpělivost narůstala. Jak ráda bych už obraz opravdu měla. Najednou se ve mně vynořilo jeho jméno: „**Jak nahoře, tak dole**“. To vyjádření má původ ve Védách a znamená, že co se děje na jedné úrovni se zároveň odehrává i na všech úrovních dalších. Také se to používá pro makrokosmos a mikrokosmos: obě úrovně se překrývají a pochopením jedné pochopíme zároveň i druhou. Přesně toto pro mě obraz vyjadřuje, toho je pro mě symbolem!

Kurs „Biologie nádorů pro každého aneb Buněčná filozofie“ byl v roce 2014 umístěn do auly, největší posluchárny, tak aby se všichni studenti pohodlně vešli. V roce 2013 se pravidelně sedělo i na zemi. Bylo to útulné, ale přece jen trochu nepohodlné. V roce 2014 byla výuka každý pondělní podvečer. Znamenalo to, že jedno pondělí určitě odpadne: 17. listopadu je státní svátek. Kolegyně, která učila v aule přede mnou, mě upozornila také na to, že i pondělí 27. října bude z hlediska účasti studentů rizikové, protože po něm následuje také den státního svátku: 28. říjen. Sice se mi moc nechtělo přednášku z 27. října odvolávat, ale nakonec jsem považovala za rozumné to udělat. Studenti si tak budou moci udělat 4 dny volna, aniž by si ohrozili možnost získat kredity za kurs, v němž byla účast na přednáškách povinná.

Zrodil se ve mně okamžitý nápad. Čtyři dny volna bych si mohla udělat také já. A stačilo by mi k tomu si vzít jen jediný den své vzácné dovolené. A čtyři dny, to už je dost na to, aby se dala zvládnout cesta do Lyonu a nazpět! A tak **14. října 2014** píšu Pierrovi e-mail, v němž se – zcela nezávazně a předběžně – ptám, zda bychom se nemohli v té době krátce setkat v Lyonu a dokončit prodej - nákup obrazu. Pierre okamžitě pobaveně odpovídá. Ano, ten víkend se hodí. Dokonce je to na dlouho jediný víkend, který se hodí... Pak se opatrně s tímto okamžitým bláznivým nápadem obracím na svého muže. Okamžitě souhlasí. Tak se do Lyonu už závazně objednááme. Zbývá už jen zkontrolovat, že se nám obraz skutečně vejde do auta, Pierre znovu připomíná, že by to mohl být problém. Aha! Má pravdu, skutečně to problém je. Mysleli jsme, že naše auto je dost veliké, ale tak veliké přece jenom není. Pomalu se myšlenky na teď už rychlý nákup obrazu vzdávám... Zmiňuji se o svém zklamání i před svou kolegyní a ta mě „nakopne“ k hledání dalšího řešení. A tak v pondělí 20. 10. 2014

večer volám své sestře Ivce a ta hned od telefonu během 10 minut domluví se svým mužem Pepou, že ve čtvrtek 23. 10. 2014 pojedou můj muž k nim do Letohradu a půjčí si jejich dodávku... Na cestu je tak vše připraveno!

Sobota 25. října 2014, 8.30 hod

Vyrážíme! Nasnídali jsme se, uvařili si na cestu kávu do naší staré termosky. Poslední kontrola zavazadel je jednoduchá: dvě tašky s čistým oblečením, dva noťasy, taška s Cédéčky a košík s jídlem na cestu. Legračně málo věcí na tak velké auto... Vyrážíme! Za chvíli opouštíme Brno, před námi první hlt kávy, první porce muziky, sem tam povídání a plno, plno myšlenek... Jsme blázni! Před námi čtyři dny plné putování: dva dny do Lyonu a dva dny zase nazpět...

První večer končíme svou cestu v německém městečku Sinsheim, kde můj muž objednal nocleh v hotelu Leo. Nechce se nám ani číst ani pracovat. Dlouhé hodiny spíme. Jsme unavení a trochu napjatí, co přinese zítřek. Já mám trochu obavy. Co když se mi obraz nebude líbit?

Neděle 26. října 2014

V neděli snídáme v hotelu mezi prvními a hned po snídání vyrážíme dál. Do domu našich přátel Pierra a Brigitte dorazíme v 15.15 hod. Rychlé srdečné přivítání a hned nás vedou do patra, podívat se – poprvé – na originál obrazu! Uf! Je opravdu působivý! Cítím silné dojetí, že ho konečně vidím! A pak káva, povídání, návštěva jejich syna Vincenta. Navzájem si poskytneme informace, které se nějak týkají obrazu a o nichž jedna nebo druhá strana dosud nevěděla. Tak se například dozvídáme, že Pierre malíř sice několik svých obrazů inspirovaných osteoklasty namaloval, ale výstavu už nepřipravil. Procházel v tu dobu osobními těžkostmi a malování na dlouhé roky odložil. Jdeme se do patra podívat na další obraz z této série, který si Pierre koupil namísto toho, který přenechal mně. Je nádherný! A dozvídáme se, že ještě další obraz má ve svém domově Vincent.

U večere vzpomínáme na společné zážitky a vyprávíme si spoustu dalších věcí z našich životů. Z nějakého důvodu také vzpomínám na dobu, kdy jsem se bolestně odhodlávala k návratu do pracovního života po mateřských dovolených. Roky mi trvalo, než jsem našla na jedné straně odhodlání a odvahu pracovat na plno a s nasazením, a na straně druhé odvahu a trpělivost nespěchat, nic netlačit silou, jen pozorně naslouchat všem možnostem, které život přináší.

Brzy jdeme spát. My spíme v pokoji, ve kterém je i obraz. Usnu hned a tvrdě, ale kolem druhé ranní jsem vzhůru a už spát nemůžu. Ležím, koukám do tmy a musím se usmívat. V té tmě se mi před očima promítá obraz a já v něm najednou nacházím další roviny. Vidím tu spoutanou postavu, jak se celá krčí uvnitř buněčného jádra. A říkám si, ano, dokud

věříme, že jsme to a jenom to, co říkají naše geny, jsme jako spoutaní. Dokud věříme, že náš život je jenom hmotný, jsme spoutaní...

Pondělí 27. října 2014

Vstáváme brzy, ale Pierre je už v kuchyni a chystá snídani. Když nás uvidí, všeho nechá a podává mi vytištěnou a zalaminovanou titulní stránku konferenčních materiálů z konference v roce 1999. A říká, ať si povšimnu toho data. Skutečně! Konference začala **27.10.1999**. Na den přesně před 15ti lety!

Vaříme čaj, povídáme si, mlsáme croissanty. Přidává se Brigitte, povídáme dál. Brigitte mi říká, že ona „můj“ obraz moc nemusí, je příliš smutný. Také Vincent prý ho moc rád nemá, připadá si občas jako ta spoutaná postava... Odpovídám, že tak se nejspíš cítí každý člověk, jen někdo více a někdo méně. Musím o tom hodně přemýšlet. Ale zatím není moc času. Je třeba obraz opatrně snést z prvního patra a opatrně ho uložit do auta, zajistit proti poškození (**obr. 6** a **obr. 7**). A brzy se vydat na dlouhou cestu domů. Pierre nám ještě předává doklad o tom, že obraz je nyní náš (**obr. 8**).

Před devátou jsme již na cestě. Opět káva, písničky. Povídání snad ještě méně než cestou sem. Jsme pohrouženi do myšlenek, já se každou chvíli musím ohlédnout dozadu a podívat se na svůj nový obraz. Ještě stále nemůžu uvěřit tomu, že jsme tu cestu opravdu podnikli! Dívám se na obraz a promítám v sobě zážitky posledních hodin. A najednou mi dochází, že možná se tak spoutaně jako postava na obraze necítí všichni lidé. Možná jenom ti, kteří poznali, ucítili, že „mají křídla“, a touží se rozletět. Mám tak pro obraz ještě druhé jméno: „**Ikaros**“! Anebo „**Touha**“, to je synonymum...

Úterý 28. října 2014

Přespali jsme ve stejném hotelu jako v noci ze soboty na neděli. Jsme opět unavení, ale klidnější, méně napjatí. Zdá se, že naše mise bude úspěšně naplněna. Spíme dlouze, klidně. A brzy ráno vyrážíme na poslední úsek cesty domů. Před Brnem ale uhneme na jih a míříme do našeho Domečku. Přistáváme v 15 hodin a 15 minut. Do zatím prázdného budoucího obývacího pokoje opatrně umístíme obraz. A snažíme se představit si, jak mu to tu bude slušet. Bude! To je jisté (**obr. 9**). Využívám několika minut, které můj muž potřebuje k tomu, aby Domeček prošel, a na chvíli se před obraz posadím. Nedá mi to a, i když nejsem milovník tak ostrých nápojů, nalévám si náprstek silné domácí slivovice a připívám nám: sobě i obrazu! Po 15ti letech se uzavírá první část našeho společného putování. Cítím, že od teď už nic nebude jako dřív, něco se změnilo. Začíná další etapa. A jsem moc zvědavá, co přinese.

Obr. 6: *Nakládáme obraz do auta: můj muž a Pierre, 27. 10. 2014, Lyon.*

Obr. 7: *Nakládáme obraz do auta: Brigitte a Pierre, 27. 10. 2014, Lyon.*

Pierre JURDIC
5 Impasse du Sablon
69003 Lyon, France
Tel : 0033472332119
Mail : pjurdic@orange.fr

27 Octobre, 2014

A qui de droit,

Je soussigné Pierre JURDIC, autorise mes amis Jan et Jana SMARDA, demeurant à Brno (République Tchèque), à transporter de Lyon à Brno un tableau que je leur donne pour leur usage personnel. Il s'agit d'une peinture d'un grand format représentant un personnage défaisant ses chaînes. Ils détiennent donc cette marchandise légalement.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jurdic', with a long horizontal flourish extending to the right.

Obr. 8: *Doklad o tom, že obraz je náš, kterým nás Pierre vybavil na cestu přes Evropu domů.*

Obr. 9: *Obrázek právě doputoval do svého nového domova v Moravské Nové Vsi: 28. 10. 2014, 15.15 hod.*

Epilog 1: 29. června 2021, Brno

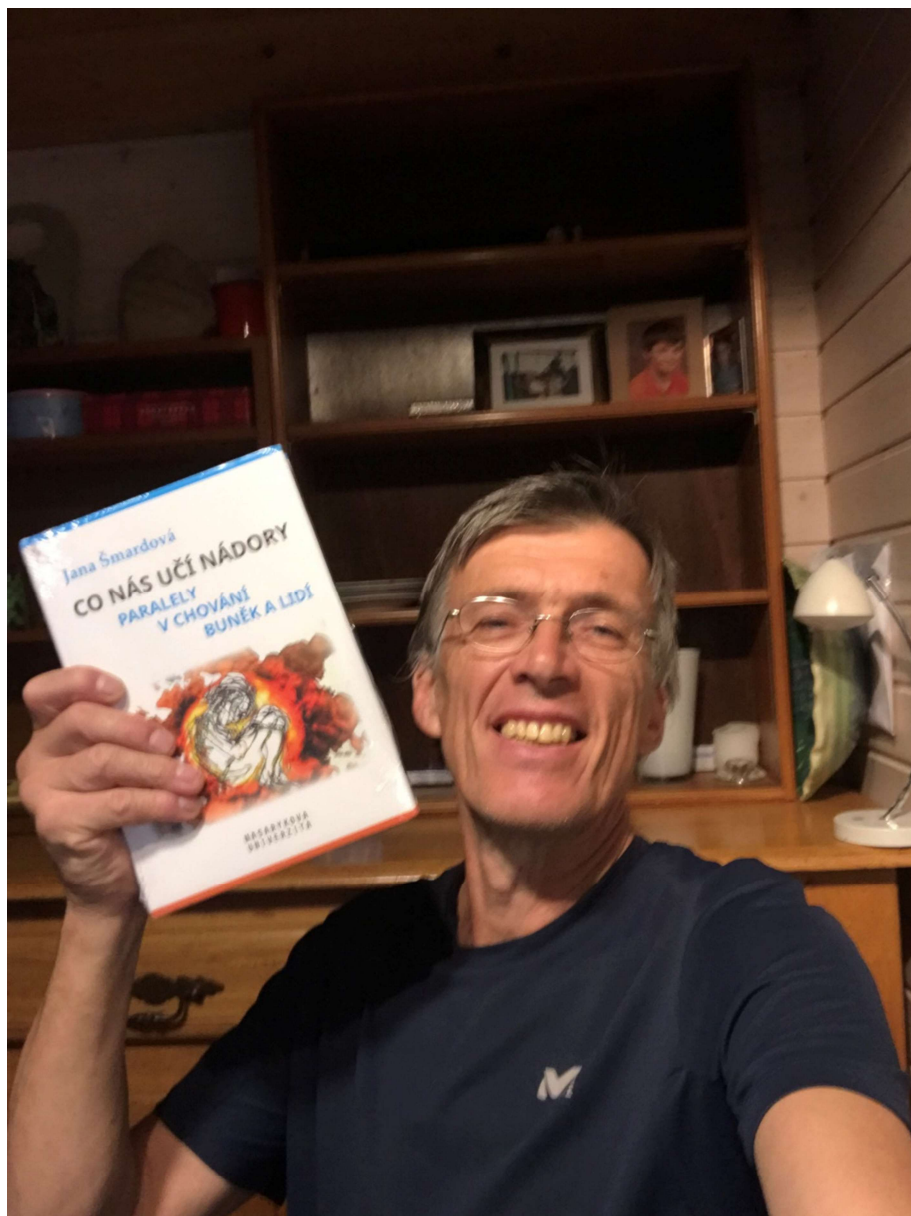
Poprvé jsem uviděla svůj splněný sen. Z tiskárny právě přivezli vytištěné knihy „Co nás učí nádory. Paralely v chování buněk a lidí.“ Polovina nákladu k mé velké radosti skončila u nás v domě (**obr. 10**).

Obr. 10: *Je 29. června 2022. Čerstvě vytištěné knihy jsou doma!*

Epilog 2: 10. září 2021

Dostala jsem e-mail od Pierra Favre, ve kterém vyjádřil radost z toho, že je kniha i s motivem jeho obrazu na světě. A poslal krásnou fotku, která to potvrzuje (**obr. 11**).

Obr. 11: Fotka Pierra Favre s výtiskem mé knihy s motivem jeho obrazu na obálce. Fotku mi poslal v e-mailu 10.9.2021.